Lukuteoria 1
Harjoitus 2, 24.1.2018

1. Sinulla on käytössä 16 ja 9 litran vesiämpärit. Onko mahdollista mitata näiden ämpärien avulla kolmanteen astiaan tasan yksi litra vettä? Jos on, kuinka tämän voi tehdä?

Ratkaisu. Tehtävän voi ratkaista ilman tämän viikon tietojakin, mutta erään ratkaisuvaihtoehdon tarjoaa Eukleideen algoritmi:

$$\begin{aligned} 16 &= 1 \cdot 9 + 7 \\ 9 &= 1 \cdot 7 + 2 \\ 7 &= 3 \cdot 2 + 1 \\ 2 &= 2 \cdot 1. \end{aligned}$$

Siis $\operatorname{syt}(16, 9) = 1$. Peruutetaan:

$$\begin{aligned} 1 &= 7 - 3 \cdot 2 \\ &= 7 - 3(9 - 7) \\ &= 4 \cdot 7 - 3 \cdot 9 \\ &= 4(16 - 9) - 3 \cdot 9 \\ &= 4 \cdot 16 - 7 \cdot 9. \end{aligned}$$

Siis tehtävän saa suoritettua kaatamalla astiaan ensin neljä täyttä 16 litran ämpäriä, ja ottamalla sitten astiasta pois seitsemän yhdeksän litran ämpäriä.

Huomautus: Tehtävänannossa ei pyydetty käyttämään Eukleideen algoritmia, joten tehtävän saattoi tehdä myös muilla tavoilla. Mikä tahansa ratkaisu, jolla tehtävän saa suoritettua käyttämällä tai käyttämättä kolmatta astiaa, on ok.

2. Lauseen 2.3.4 todistuksessa määritellään $d = \min A$. Osoita, että $d \mid b$.

Ratkaisu. Tehdään *vastaoletus*, että $d \nmid b$. Tällöin jakoyhtälön nojalla $b = kd + r$, missä $1 \leq r < d$. Käyttämällä esitystä $d = x_0 a + y_0 b$ saadaan

$$r = b - kd = b - k(x_0 a + y_0 b) = (-kx_0)a + (1 - ky_0)b.$$

Koska $(-kx_0) \in \mathbb{Z}$ ja $(1 - ky_0) \in \mathbb{Z}$, on $r \in A$. Mutta $r < d$, mikä on ristiriita, sillä $d = \min A$. Koska vastaoletus $d \nmid b$ johti ristiriitaan, on $d \mid b$.

3. Olkoot $a, b, c \in \mathbb{Z}$, $a \neq 0$. Osoita, että jos $b \mid c$, niin $\operatorname{syt}(a, b) = \operatorname{syt}(a + c, b)$.

Ratkaisu. Olkoon A lukujen a, b kaikkien yhteisten tekijöiden joukko, ja olkoon B lukujen $a + c, b$ kaikkien yhteisten tekijöiden joukko. Jos pystytään osoittamaan, että $A = B$, lukupareilla a, b ja $a + c, b$ on samat yhteiset tekijät, jolloin on oltava $\operatorname{syt}(a, b) = \operatorname{syt}(a + c, b)$.

Osoitetaan ensin, että $A \subset B$. Olkoon $e \in A$. Tällöin $e \mid a$ ja $e \mid b$. Koska $b \mid c$, Proposition 2.1.4 (1) nojalla $e \mid c$. Siis saman proposition kakkoskohdan nojalla $e \mid (a + c)$. Koska $e \mid (a + c)$ ja $e \mid b$, on $e \in B$. Siis $A \subset B$.

Osoitetaan seuraavaksi, että $B \subset A$. Olkoon $f \in B$. Tällöin $f \mid (a + c)$ ja $f \mid b$. Jälkimmäisestä tiedosta seuraa jälleen, että $f \mid c$. Koska $f \mid (a + c)$ ja $f \mid c$, Proposition 2.1.4 (2) nojalla $f \mid [(a + c) - c]$, eli $f \mid a$. Siis $f \in A$, joten $B \subset A$. Siis $A = B$, joten todistus on valmis.

4. Onko yhtälöllä $16x + 20y = 2$ kokonaislukuratkaisuja? Jos on, anna yksi esimerkki.

Ratkaisu. Koska $20 = 16+4$ ja $16 = 4 \cdot 4$, Eukleideen algoritmilla $\operatorname{syt}(20, 16) = 4$. Koska $4 \nmid 2$, Seurauksen 2.3.12 nojalla tehtävän yhtälöllä ei ole kokonaislukuratkaisuja.

5. Laske Eukleideen algoritmilla $\operatorname{syt}(123, 456)$.

Ratkaisu.

$$\begin{aligned} 456 &= 3 \cdot 123 + 87 \\ 123 &= 87 + 36 \\ 87 &= 2 \cdot 36 + 15 \\ 36 &= 2 \cdot 15 + 6 \\ 15 &= 2 \cdot 6 + 3 \\ 6 &= 2 \cdot 3. \end{aligned}$$

Siis $\operatorname{syt}(123, 456) = 3$.

6. Etsi edellisen tehtävän avulla jotkin luvut $x, y \in \mathbb{Z}$, joille pätee

$$123x + 456y = \operatorname{syt}(123, 456).$$

Ratkaisu. Peruuutetaan edellisen tehtävän Eukleideen algoritmissa:

$$\begin{aligned} 3 &= 15 - 2 \cdot 6 \\ &= 15 - 2(36 - 2 \cdot 15) \\ &= -2 \cdot 36 + 5 \cdot 15 \\ &= -2 \cdot 36 + 5(87 - 2 \cdot 36) \\ &= 5 \cdot 87 - 12 \cdot 36 \\ &= 5 \cdot 87 - 12(123 - 87) \\ &= -12 \cdot 123 + 17 \cdot 87 \\ &= -12 \cdot 123 + 17(456 - 3 \cdot 123) \\ &= -63 \cdot 123 + 17 \cdot 456. \end{aligned}$$

Voidaan siis valita $x = -63$ ja $y = 17$.

7. Olkoon $n \in \mathbb{N} \setminus \{0\}$ ja

$$B = \{a \in \mathbb{Z} \ : \ 1 \leq a \leq 2n\} = \{1, 2, 3, ..., 2n\}.$$

Olkoon $C \subset B$ joukko, jossa on $n+1$ eri lukua. Osoita, että on sellaiset luvut $b, c \in C$, että $\operatorname{syt}(b, c) = 1$.

Ratkaisu. Jos pystytään osoittamaan, että joukossa C on kaksi peräkkäistä kokonaislukua, väite seuraa Propositiosta 2.3.8.

Osoitetaan induktiolla luvun n suhteen, että jollekin luvulle $a \in C$ pätee $a + 1 \in C$.

Alkuaskel: Jos $n = 1$, on $B = \{1, 2\} = C$, joten luvulle $1 \in C$ pätee $1 + 1 \in C$.

Induktio-oletus: Jos $n = k$, joukossa C on sellainen luku a, että $a + 1 \in C$.

Induktioväite: Jos $n = k+1$, joukossa C on sellainen luku a, että $a+1 \in C$.

Induktioväitteen todistus: Olkoon $n = k + 1$. Tällöin joukossa C on $k + 2$ kokonaislukua väliltä $[1, 2(k + 1)]$. Jos joukkoon C kuuluvat luvut $2k + 1$ ja $2k + 2$, luvulle $2k + 1 \in C$ pätee $(2k + 1) + 1 \in C$. Muussa tapauksessa joukossa C on vähintään $k+1$ eri kokonaislukua väliltä $[1, 2k]$, jolloin induktio-oletuksen nojalla joukossa C on sellainen luku a, että $a + 1 \in C$.

Olemme todistaneet induktiolla, että joukossa C on kaksi peräkkäistä kokonaislukua. Proposition 2.3.8 nojalla näiden kahden peräkkäisen kokonaisluvun suurin yhteinen tekijä on 1.

Huomautus: Ensimmäisessä harjoitusryhmässä esitettiin myös toinen ratkaisuidea, joka ei käytä induktiota. Idea on lyhyesti kirjoitettuna seuraava: Olkoon $C = \{a_1, a_2, ..., a_{n+1}\}$, missä $a_1 < a_2 < ... < a_{n+1}$. (Joukon C $n + 1$ eri lukua on siis kirjoitettu suuruusjärjestykseen.) Tehdään vastaoletus, että joukossa C ei ole sellaista lukuparia jonka suurin yhteinen tekijä on 1. Tällöin joukossa C ei voi olla kahta peräkkäistä kokonaislukua, joten on

$$a_{j+1} \geq a_j + 2 \quad \text{kaikilla} \quad j \in \{1, 2, ..., n\}.$$

Tällöin $a_{n+1} - a_1 \geq 2n$, mikä on ristiriita, sillä oletuksen $C \subset B$ nojalla on oltava $a_{n+1} - a_1 \leq 2n - 1$.